

Tefsir Araştırmaları Dergisi

The Journal of Tafsir Studies

مجلة الدراسات التفسيرية

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tader>

E-ISSN: 2587-0882

Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 1, Yıl/Year: 2021 (Nisan/April)

**Muhammed Coşkun. Modern Dünyada Kur'an Yorumu-Tefsir Disiplininde Çağ-
daş Tartışmalar. İstanbul: İFAV Yayınları, 2. Basım, 2020, 219 s.**

Deęerlendiren/Reviewed by

Çağlar ÇAKIR

Yüksek Lisans Öğr., Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam
Bilimleri

Tefsir Anabilim Dalı

Master's Degree, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Basic Islamic
Sciences,

Department of Tafsir

Sakarya, Turkey

caglar_cakir_2@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1636-5851>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Kitap Dergerlendirmesi/Book Review

Geliř Tarihi/Date Received: 24/12/2020

Kabul Tarihi/Date Accepted: 15/01/2021

Yayın Tarihi/Date Published: 30/04/2021

Atıf / Citation: Çakır, Çağlar. “Muhammed Coşkun. Modern Dünyada Kur'an Yoru-
mu-Tefsir Disiplininde Çağ-daş Tartışmalar. İstanbul: İFAV Yayınları, 2. Basım, 2020, 219
s.”. *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 5/1 (Nisan/April 2021), 501-507.

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Copyright © Published by The Journal of Tafsir Studies

Sakarya/Turkey

Bütün hakları saklıdır/All rights reserved.

Öz

Batı'da modernizmin başlamasıyla birlikte birçok ilmî disiplinde yaşanan değişim İslâmî ilimlerde de görülmüştür. Bu değişimden etkilenen İslâmî ilimlerden birisi de Tefsir ilmidir. Tefsir ilmindeki bu etkilenme ile ilgili yapılan çalışmalardan birisi Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Muhammed Coşkun'un yazmış olduğu "Modern Dünyada Kur'an Yorumu-Tefsir Disiplininde Çağdaş Tartışmalar" isimli eseridir. Bu eser bir giriş bölümü ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Eserde Batı düşüncesinden etkilenen İslam dünyasında yaşanan değişimin Kur'an ve tefsir özelindeki tartışmalarına yer verilmiştir. Bu açıdan Kur'ancılık, tarihselcilik, bilimsel tefsir, tematik tefsir, semantik, hermenötik, demitolojizasyon gibi önemli ve tartışılan konular üzerinde durulmuştur. Özellikle hermenötik konusu kitabının en uzun bölümüdür. Bunun yanında İslâm dünyasının bugünkü durumunun düzelmesinin gelenek ile sağlam bir ilişki kurulmasıyla mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Ancak yazar bu eserdeki değerlendirmelerinin, nihai çözüm iddiası anlamında yorumlanmaması gerektiğini de belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Modernizm, Hermenötik, Gelenek.

Abstract

With the advent of modernism in the West, the change in many scientific disciplines has also been seen in Islamic sciences. One of the Islamic sciences affected by this change is the science of Tafsir. One of the studies about this influence in the science of tafsir is "The Interpretation of the Qur'an in the Modern World-Contemporary Discussions in the Discipline of Tafsir" written by Muhammed Coşkun, Faculty Member Assoc. Dr. in Faculty of Theology, Marmara University. This work consists of an introduction and nine chapters. In the work, the discussions of the change in the Islamic world, which has been influenced by Western thought, are included within the aspect of Quran and tafsir. In this respect, important and discussed issues such as Quranicism, historicism, scientific exegesis, thematic exegesis, semantics, hermeneutics, demitologization are emphasized. Especially, the subject of hermeneutics is the longest part of his book. In addition, it is stated that the improvement of the current situation of the Islamic world is possible by establishing a strong relationship with tradition. However, the author also stated that his/her evaluations in this work should not be interpreted in the sense of claiming a final solution.

Keywords: Tafsir, The Qur'an, Modernism, Hermeneutics, Tradition.

Batı'da modernizmin başlamasıyla birlikte birçok ilmî disiplin değişim yaşamıştır. Tabii ki bu değişimin İslâmî ilimleri de etkilemediği düşünülemez. Bu değişimden etkilenen İslâmî ilimlerden birisi de Tefsir'dir. Bu minvalde günümüzde tefsir alanında bazı konular tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar ülkemizdeki akademik tefsir çalışmalarını etkilemektedir. İşte değerlendirmesini yapacağımız "Modern Dünyada Kur'an Yorumu-Tefsir Disiplininde Çağdaş Tartışmalar" isimli eser bu tartışmalara katkı sağlamak amacıyla yazılmıştır. Özellikle modern dönemde tefsir disiplinindeki belli başlı tartışmaları sistematik bir biçimde anlatmaya çalışan bu eserin, alanda yeni yaklaşım ve tartışmaların açığa çıkmasına katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Ayrıca yazar bu eserdeki tartışma içeren ifadelerinin kendi zihninde propagandası yapılacak hakikatlerin ifadesi değil, zamanla, şartlarla ve türlü illetlerle muallal insan aklının doğruluğuna kanaat getirdiği mümkün doğrular olduğunu belirtmiştir (s. 8). Yazarın ifade ettiği bir başka husus da kişisel yaklaşımını detaylı bir şekilde son iki bölümünde ortaya koyduğunu söylemesidir (s. 8).

Çalışmasını bir giriş bölümü ve dokuz bölümden oluşturan yazar, giriş bölümünde bu eserde Batı düşüncesinin son üç asrı boyunca İslam dünyasında yaşanan değişimin Kur'an ve tefsir özelindeki tartışmalarına yer vereceğini belirtmektedir. Modernizmden kaynaklanan sorunlardan

ilkinin sünnet çerçevesinde oluştuğunu ve bunun sonucunda Kur'an'a dönüş anlamında Kur'ancılık akımının ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bunun yanında Çağdaş İslam Düşüncesinde modernizmin etkilerini hissetmenin mümkün olduğu düşünülmektedir. Modernizmin etkisinin yoğun olduğu "tarihselcilik" ve "bilimsel tefsir" konuları da üzerinde durulan önemli konulardır. Demitolojizasyon konusu da, Batı'daki ve İslam düşüncesindeki süreçleri üzerinden ana hatları ile ele alınmaktadır (s. 11). Hermenötik konusunun daha fazla tartışılıyor olması ve bu alanda ilahiyat akademisinde pek fazla eser olmamasından dolayı diğer başlıklara nazaran bu alan üzerinde daha fazla durulduğu belirtilmektedir. Bunun yanında eserin diğer bölümlerinde de hermenötik konusunun varlığı hissedilmektedir. Bu başlıkların haricinde İsrailiyat, tematik tefsir ve modern anlamda tartışılan diğer bazı konulara da yer verilmektedir. Yazar, modern dünyada Kur'an yorumu ile iştigal eden Müslüman entelektüelin geleneksel miras ile sağlıklı ve verimli bir ilişki kurmanın yolunu bulması gerektiği ifade etmektedir (s. 13). Gelenek ile sağlıklı ve verimli bir ilişki kurulmadığı takdirde Müslüman düşünürün, karşılaştığı pek çok sorunu sanki o sorunlar insan zihni tarafından yeni keşf ediliyormuş gibi, sıfır noktadan hareket etmek durumunda kalacağı düşünülmektedir (s. 14). Eserde modern dünyada geleneği kavrama konusuna da değinilmektedir. Yazarın bu kısımda beyan ettiği önemli bir mesele de bu eserdeki değerlendirmelerinin herhangi birinin, nihai çözüm iddiası anlamında yorumlanmaması gerektiğini belirtmesidir (s. 15).

Yazar ilk bölümde, "Kur'an'ın dinî düşünce içindeki yeri: Kur'ancılık ve Sünnet'in konumu" olması meselesini ele almaktadır. Bu bölümde yazar, Kur'ancılık akımının oluşum sürecini tahlil etmekte ve bu konuda ufuk açıcı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Batı medeniyeti karşısındaki yenilgi psikolojisinin getirdiği tepkilerden bahsedilerek bunun sonucunda gelenekle aradaki bağın kesilmesinin tercih edilerek dinin aslına (yani Kur'an'a) dönüşün bir çıkış yolu olarak savunulduğu ifade edilmektedir (s. 21). Bunun sonucunda çağdaş İslam düşüncesinin ağırlıklı olarak gelenek eleştirilerini tasavvuf, hurafe, batıl inanç gibi konular üzerinden başlatmış olsa da zaman içerisinde Kur'an metninin mitolojik unsurlarından ve tarihsel niteliklerinden de söz edilmeye başlandığı değerlendirilmesinde bulunmaktadır (s. 22). Bu şekilde Kur'ancılık akımının geliştiği ifade edilerek bu akımın daha çok Mısır ve Hint alt kıtasında kurumsallaştığı belirtilmektedir. Türkiye'de de bu akımın savunuculuğunu yapan kişi ve gruplardan da kısaca söz edilmiştir. Türkiye özelinde son elli yıl içerisinde Kur'an tercümelelerinin (meâllerin) hızlı bir şekilde yaygınlaşmış olmasının nedeni olarak bu akımın gösterilebileceği belirtilmektedir (s. 24). Osmanlı medreselerinin son dönemine kadar tefsir dersinin daima en üst kademelerde verildiği ancak Tanzimat'la birlikte

tefsir dersinin artık ilk yıldan başlayarak bütün sınıflara yayılan bir ders olması tespiti önemli bir değerlendirmedir.

Çalışmanın ikinci bölümde, “Modernist Düşünce ve Uzantıları: Tarihselcilik ve Bilimsel Tefsir” konusu ele alınmıştır. Modernliği diğer düşünce sistemlerinden ayırt eden belli başlı parametrelerin hümanizm, ilerlemeci tarih anlayışı ve özne-nesne ayrımı olduğu belirtilmektedir (s. 31). Konu bu minval üzere anlatılarak modernliğe batılı düşünürler tarafından getirilen eleştirilere yer verilmiştir. Ancak modernlikle ilgili eleştirilerin İslam dünyasında modernliğin yayılmasına göre çok geç olmasının tespiti önemlidir. Daha sonra tarihselciliğin tarihi gelişimi verilerek kavram ve çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Özellikle Fazlur Rahman üzerinden Kur’an’ın tarihselliği ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Fazlur Rahman’ın dışında İslam dünyasında ve Türkiye’de bu görüşe sahip bazı isimlerin bu konudaki görüşleri de irdelenmiştir. Yazar tarafından özellikle bu görüşe göre yaşadığımız çağı aşarak Kur’an’ın nüzul dönemine gidip onu anlayabilmenin mümkün olmadığı üzerinden bazı değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Bilimsel tefsir konusunda da öncelikle tanım ve tarihi süreç anlatılmış ve bu meseledeki tartışmalara yer verilmiştir. Yazar bu meseledeki klasik eleştirilerin yanında farklı eleştirilerde ileri sürmüştür. Buna kesinlik kazanmış verilerle bilimsel tefsirin yapılabileceği görüşüne karşın getirdiği eleştiriler örnek gösterilebilir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde “Yeni Yorum Yöntemleri: Tematik Tefsir ve Semantik” konusu işlenmiştir. Tematik/Konulu tefsirin tarihselcilik ve bilimsel tefsire göre ilahiyat akademisinde daha yaygın bir kabul gördüğünden bu bölümde konuyla ilgili sadece bu yöntemlerin teorileri, tarihsel süreçleri ve bazı sorunları üzerinde durulmuştur (s. 64). Tematik tefsirin yapısalcı yorum yöntemine benzediği ile ilgili değerlendirme dikkat çekici bir yorumdur. Ayrıca, konulu tefsirin çağdaş İslam düşüncesindeki yaygın gelenek eleştirisini ve Kur’an’a dönüş tavrını yansıtır gibi görüldüğü ifade edilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, “Yorumda Öznellik ve Otorite: Hermenötik ve Sosyal Bilimler Felsefesi” meselesi eserde en çok üzerinde durulan konudur. Öncelikle doğa bilimlerinde olduğu gibi sosyal bilimlerde de nesnel kriterlerin olup olamayacağı ile ilgili Batılı düşünürler tarafından yapılan bazı tartışmalara yer verilmiştir. Daha sonra hermenötik kavramının tanımı yapılarak Antik Çağ’dan başlamak üzere tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamalar üzerinde durulmuştur. Bu kavramın Orta Çağ’daki anlamsal içeriği anlatıldıktan sonra Modern Çağ’da bu kavramın dönüşüme uğradığı belirtilmiştir. Hermenötik kavramının modern dönemdeki anlamsal değişimini Batılı düşünürler üzerinden anlatan yazar, özellikle Hans Georg Gadamer’in (1900-2002) bu konudaki açıklamalarını önemli bulur. Yazarın Gadamer’in hermenötiğinin bize, her anlamın bir tür

“yorum” olduğunu ve her yorumun şu ya da bu ölçüde öznellik malul olduğunu, dolayısıyla her Kur'an yorumcusunun nihayetinde kendi yorumunun sınırlı ve eksik olduğunu kabul edip “Doğrusunu Allah bilir.” demesi gerektiğini hatırlattığı ifadesi dikkat çekici bir değerlendirmedir (s. 122). Bu bölümde yazarın kullandığı dilin diğer bölümlere göre daha ağır olduğunu ifade edebiliriz.

“Tefsir Tarihi: Tefsirin Doğuşu ve Erken Dönem Literatürü” başlığı altında tefsir ilminin başlangıcı meselesi ele alınmıştır. Burada üç farklı oryantalist bakış açısı üzerinde durularak bunlar hakkında bazı eleştiriler yapılmıştır. Bunun yanında yazar, “Tefsir Hz. Peygamber devrinde başlamıştır.” yargısının tartışmaya açık yönleri sahip olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur (s. 129). Fütihat hareketleri ile Arapça'ya yabancı Müslümanların artması neticesinde tefsir alanında ortaya çıkan ilk eserlerin filolojik/dilbilimsel karakterli olmalarının, tefsirin öncelikle dildeki dönüşümlerle birlikte ortaya çıkmış olabileceği düşüncesi dikkat çekici bir yorumdur (s. 131). Bunun yanında “İslam Dışı Kaynaklara Referans Tartışması: İsrailiyat” başlığı altında da İsrailiyat konusuyla ilgili tarihsel bir süreçten bahsedilmiş ve bazı tartışmalara yer verilmiş ve özellikle çağdaş İslam düşüncesinin İsrailiyatı reddetmesi üzerinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca gelenekte İbn Teymiye ve İbn Kesir'in İsrailiyatı eleştirdiği konusuna da yer verilmiştir. Ancak İbn Teymiye ve İbn Kesir'den öncesinde ve yakın zamana kadar böyle bir tartışmanın olmadığı ifade edilerek İbn Teymiye ve İbn Kesir'in İsrailiyat'a karşı olmalarının nedeninin araştırılması gerektiği ve bu alanda daha çok çalışmanın yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Çalışmanın yedinci bölümünde “Modern Dünyanın Meydan Okuyuşu: Demitolojizasyon ve Kur'an Kıssaları” konusu ele alınmıştır. Yazar demitolojizasyon konusunu Rudolf Bultmann üzerinden, Kur'an kıssalarının gerçekliği meselesini de Halefullah üzerinden anlatmıştır (s. 146). Ancak Fazlur Rahman'ın tarihselcilik görüşü de bu görüşlerle karşılaştırılmış ve burada özellikle bu görüşlerin temel düşüncesi olan biçim ve öz konusunda eleştirilerde bulunulmuştur. Buna göre dinî söylemin yapısı içerisinde biçim ile öz arasında ayırım yapılırken bu ikisi arasındaki çizginin nasıl, hangi kriterler üzerinden ve kim tarafından çizileceği sorunu üzerinde durulmuştur (s. 158). Bu konunun yeterince işlenmediğini ifade edebiliriz.

Çalışmanın sekizinci bölümünde yazar, “Akademi ve Tefsir: Özne-Nesne Ayrımı” konusunu ele almıştır. Bu bölümde öncelikle özne-nesne ilişkisi hem Batı düşüncesi hem de dinî düşünce açısından incelenmeye çalışılmıştır. Bu incelemede özne-nesne ilişkisinin modern dönemde nasıl anlaşıldığı ve postmodern dönem ile birlikte bu anlayışta yaşanan değişimler vurgulanmıştır. Bahsedilen başka bir konu öznenin ön yargıdan kurtulamayacağı ile ilgilidir. Buna göre öznenin -

özellikle Kur'an söz konusu olduğunda- mevcut ön yargılarından nihai olarak hiçbir zaman kurtulamayacağını, bu ön yargıların onu o yapan özellikler olduğunu fark etmesi ve bu yargıları ile yüzleşerek yorum sürecine katılması gerektiği ifade edilmiştir. (s. 168) Bunun yanında çağdaş tefsir akademisyenini klasik müfessirden farklılaştıran şeyin, öncelikle “klasik tefsir” ve “klasik müfessir” kavramlarının bizatihi çağdaş tefsir içerisinde anlama nesnesine dönüşmüş olmasının ifade edilmesi dikkat çeken bir değerlendirmedir. (s. 176)

Çalışmanın son bölümünde yazar, “Tefsir Geleneğini Sürdürebilmenin İmkân ve Yöntemi Üzerine” başlığı altında geleneğin modern dönemde nasıl anlaşılması gerektiği konusunu ele almıştır. Genelde gelenekle aramızdaki ilişkinin “taraf” ya da “karşıtlık” üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında geleneğin oluşumu da yazar tarafından kısaca ele alınmış ve ilerlemeci tarih anlayışı ile karşılaştırılmıştır. Yazar, geleneğin bizim ufukumuzu genişletme, zenginleştirme ve farklı çevrelerle kaynaşabilme olanağı sağlayabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur (s. 191).

Sonuç olarak, Modern Dünyada Kur'an Yorumu-Tefsir Disiplininde Çağdaş Tartışmalar isimli eserin akademik tefsir çalışmalarına önemli bir katkı yaptığını ve ilgili konularda ufuk açıcı değerlendirmelerde bulunduğunu söyleyebiliriz. Özellikle bu eserin bir gelenek savunusu olduğunu ifade edebiliriz. Yazara göre İslam dünyasının bugünkü durumundan kurtuluşunun ve Batı'ya karşı mücadele etmesinin en önemli yollarından biri gelenek ile sağlıklı bir ilişki kurmaktır. Gerçekten bu mümkün müdür? Üzerinde durulması gereken bir mesele olduğunu düşünüyoruz. Bunun yanında modern dönemde tartışılmaya başlanan meselelerin öz bir şekilde anlatılarak toplu bir şekilde verilmesinin önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu anlatımın getirdiği olumsuz yön ise bazı konularla ilgili yeterince açıklamanın yapılmasının önüne geçmesidir. Bununla birlikte Hermenötik konusu ile ilgili yapılan açıklamaların diğer konulara göre anlaşılmasının biraz daha zor olduğunu ifade edilebilir. Ayrıca, kitabın yazısının puntosunun küçük olması da okumayı zorlaştırmaktadır. Son olarak bu eserin tefsirle ilgili akademik çalışma yapan ve tefsire ilgi duyanlar için faydalı olacağını düşünüyoruz.

Etik Beyan / Ethical Statement:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s):

Çağlar ÇAKIR

Finansman / Funding:

Yazar bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler / The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.